

Cea de a noua conferință a Societății Internaționale de Istorie Culturală, organizată anul acesta la Trieste între 18–22 iulie, în colaborare cu Universita Degli Studi di Trieste, a avut ca tematică *Genul și generațiile: spații, perioade, relații din perspectiva istoriei culturale*

Participarea a peste 100 de istorici, provenind din Europa, America de Nord și America de Sud, Asia și Australia, arată larga răspândire a istoriei culturale în mediul academic contemporan. Un asemenea eveniment cu o largă participare internațională a permis istoricilor să schimbe idei și sugestii metodologice. Dintre specialiștii recunoscuți în domeniu remarcăm participarea lui Alberto Mario Banti, de la Universitatea din Pisa, unul dintre principalii promotori ai istoriei culturale în Italia, și Guido Ruggiero, de la Universitatea din Miami. Practicant al microistoriei, acesta din urmă, pornind de la câteva cazuri particulare, a susținut o interesantă prezentare privind caracteristicile în jurul cărora se construia identitatea de gen în peninsula italiană în perioada Renașterii, în cazul identității feminine punându-se accentul pe virtute, iar în cazul celei masculine pe forța fizică.

Tema generală a conferinței a făcut ca decupajul cronologic al prezentărilor să fie foarte larg, cuprinzând evul mediu, dar și epocile modernă și contemporană. Totodată, numărul mare de vorbitori face imposibilă o analiză detaliată a tuturor prezentărilor. De aceea, mă voi mulțumi să identific cele mai importante direcții de cercetare și abordări metodologice.

Demersul istoriei culturale pornește de la premisa că feminitatea și masculinitatea nu sunt determinate biologic, ci categorii construite cultural. Participanții la conferință au încercat așadar să identifice principalele repere în procesul de construire și asumare a identităților de gen. Principalii agenți prin care normele de gen sunt transmise de la o cultură la alta, dar și de la o generație la alta, sunt familia, școala, cercurile de prieteni și *mass media*. Ca și identitatea de gen, și conceptul de generație este construit cultural. Patrizia Dogliani a prezentat principalele repere culturale în jurul cărora s-a definit generația tânără în statele occidentale, pornind de la Revoluția franceză, care a inventat conceptul modern de generație: generația 1914, generația fascistă (în Italia interbelică), generația rezistenței (în țările ocupate, în timpul celui de al doilea război mondial), generația „baby-boom” (după 1945) etc.

Pornind de la înregistrările proceselor tribunalelor locale din spațiul rural german, suedez și finlandez, Regina Schäfer și Jonas Liliequist au prezentat diferitele aspecte ale conflictelor între generații la sfârșitul evului mediu și la începutul epocii moderne. Regina Schäfer a arătat că, într-un sat german, în secolul al XV-lea, pragmatismul și lipsa implicării emoționale dominau relațiile între generații, risipind astfel preconcepțiile despre relațiile de familie în evul mediu.

O altă direcție a fost reprezentată de studiile ce au analizat rolul *mass media* în definirea, la nivel discursiv, a unei generații. Jukka Korti, de la Universitatea din Helsinki, a arătat rolul pe care presa l-a avut la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea în încercarea de a defini o generație a „tinerilor finlandezi”, care, spre deosebire de „bătrâni”, erau de orientare politică liberală, doreau independența față de Rusia și erau critici în privința religiei.

Foarte interesantă a fost și dezbaterea metodologică în jurul definirii și sferei de cuprindere a istoriei culturale. Odată cu renunțarea la definiția axiologică a culturii, ceea ce a dus la practicarea unui demers de istorie a ideilor, istorie intelectuală, istorie a elitelor, și adoptarea unei definiții antropologice a culturii, aria de interes a istoriei culturale s-a lărgit considerabil, putând duce uneori la confuzii privind obiectul de studiu al acestui tip de demers. Încercând să îmbine demersul istoriei ideilor și cel al istoriei culturale, Guido Abbattista propune o istorie socială a ideilor, care să analizeze, pe lângă ideile în sine, emitenții și impactul ideilor la nivel politic, social și cultural. Pornind de la teoriile lui Pierre Bourdieu privind piața bunurilor culturale, Carlotta Sorba a încercat să identifice motivele instituționale ce au stat în spatele relației dintre istoria socială și istoria culturală în Franța, de la conflictul metodologic din anii 1980 și până la cuprinderea sferei istoriei sociale în cea a istoriei culturale, începând cu anii 1990.

Studii și materiale de istorie modernă”, vol. XXIX, 2016, p. 131–132

Istoriografia românească a fost și ea prezentă la această conferință internațională, cu reprezentanți de la Universitățile din București și Iași, dar și de la Institutul de Istorie „Nicolae Iorga”. Ecaterina Lung a vorbit despre statutul femeilor în evul mediu timpuriu, definit în funcție de sexualitate și implicat în relație cu un bărbat: ca virgine, soții sau văduve. Dincolo de discursul Bisericii, care valoriza femeile ce rămăneau virgine și văduvele ce nu se recăsătoreau, practicile cotidiene ne arată că societatea valoriza în special femeile tinere, fertile, ce puteau da naștere unor moștenitori legitimi. Văduvele, în situația în care nu se recăsătoreau (alegerea agreată de Biserică) și femeile bătrâne aveau, dincolo de retorica din scrierile creștine, o situație precară, fiind lipsite de protecție și deseori abuzate. Mihaela Pop a prezentat maniera în care au fost receptate operele primei generații de pictorițe române, în fruntea cărora s-a aflat Cecilia Cuțescu-Storck, prima femeie profesor la Școala Superioară de Arte Plastice din București. Prezentarea noastră a analizat modul în care basmele publicate în România la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, prin rolurile și stereotipurile de gen promovate, au contribuit la definirea a ceea ce însemna să fii bărbat sau femeie. Copiii învățau din basme, publicate și citite ca literatură pentru copii, că femeile sunt pasive, nu își pot controla pornirile instinctuale și se dedică în întregime îndeletnicirilor casnice, în vreme ce bărbații sunt activi, puternici, inteligenți, fiindu-le rezervată sfera activităților publice. Chiar dacă în societatea actuală discursul despre rolurile de gen s-a modificat, sunt în continuare publicate (chiar și în manualele școlare) și citite basme (mare parte dintre ele publicate la sfârșitul secolului al XIX-lea) ce promovează stereotipuri de gen specifice unei societăți patriarhale.

Dincolo de originalitatea tematică și metodologică a multora dintre lucrările prezentate, conferința a avut și unele lipsuri. Una dintre probleme, de ordin metodologic, a fost aplicarea definiției dată generației în perioada interbelică, ce are la bază teoria lui Karl Mannheim privind spiritul unei epoci (*Zeitgeist*), teorie formulată pornind de la anumite repere spațio-temporale, în contextele culturale foarte diferite ale evului mediu european, societăților moderne din Europa de est și societății contemporane occidentale. Lipsa unei teme de dezbatere privind felul în care se definea, sau nu, o generație în diferite perioade istorice a dus la numeroase confuzii metodologice, accentuate și de folosirea ambiguă a termenului „generație” de către unii dintre participanți. O altă carență a conferinței, cu atât mai surprinzătoare cu cât studiile de gen sunt în strânsă legătură cu studiile despre postcolonialism, a fost legată de prezentarea, cu foarte puține excepții (Bolivia Erazo a analizat dezbaterile din presa de la Quito, la sfârșitul anilor 1920 și începutul anilor 1930, în legătură cu frecventarea cinematografelor de către copii și femei), doar a viziunii occidentale. Problemele legate de construirea identităților de gen și definirea unei generații în societățile non-occidentale, precum și relațiile centru-periferie în cadrul acestor procese, nu au fost abordate de către participanții la conferință.

Daniel Gicu